
IN MEMORIAM. NICOLAE RAEVSCHI SAU DESTIN UMBRIT DE SAVANT BASARABEAN

Eugenia Mincu

Institutul de Filologie Română „Bogdan Petriceicu-Hasdeu”

Nomen est omen. Traducerea clasică a dictonului latin este: *Numele este totul*, adică numele vorbește de la sine. Mă refer la numele pe care și-l face însuși omul, așa cum îi este hărăzit. Or, savantul Nicolae Raevschi nu a știut sau *nu a fost lăsat să-și facă acest nume.*

Și atunci pornim de la inversarea topicii în traducerea acestui dicton în limba română: Totul (contribuția științifică) este numele (Nicolae Raevschi).

Savantul Nicolae Raevschi la 29 decembrie 2019 ar fi împlinit 90 de ani de la naștere.

Știința înseamnă consacrare fără ezitare, muncă asiduă, perseverență și multe, multe competențe intelectuale. Omul și savantul Nicolae Raevschi ne-a oferit propriile repere „științifice” în cercetările filologice: „A face știință înseamnă a gândi zi de zi! A gândi corect!”

Știința regretatului Nicolae Raevschi a fost „gândită” în *Curs de gramatică istorică a limbii moldovenești* (1964) (*Curs de gramatică istorică a limbii române*, 1991), în *Scurt dicționar etimologic al limbii moldovenești* (1978), fiind distinsă cu Premiul de Stat al RSSM (1989).

Doar că numele savantului mereu a fost „umbrit”, pentru că veritabilii oameni de știință sunt, din toate timpurile, oameni „incomozi”. Regretatul Nicolae Raevschi și-a asumat această „incomoditate” și, într-un fel, a acceptat-o cu zâmbetul pe buze: spunea adevăruri științifice „incomode”, făcea cercetări științifice „incomode” și iarăși zâmbea, parcă cerându-și iertare de „incomoditatea” sa.

În pofida acestei atitudini, savantul de omenie, remarcabilul specialist în domeniul istoriei limbii, proeminentul slavist și etimolog

Nicolae Raevschi este autor de valoroase lucrări științifice: monografia *Contactele romanicilor răsăriteni cu slavii. Pe bază de date lingvistice* (1988) (lucrarea stă la baza obținerii titlului științific de doctor habilitat (1998), culegerea *Etimologii și alte studii de lingvistică* (2006), *Dicționarul de derivate*, o lucrare nepublicată, în care investise multă „gândire” și timp (peste 10 ani de cercetare științifică) și care a dispărut imediat după deces.

Printr-o ironie a soartei, în 2006 savantul Nicolae Raevschi publică articolul său *Apelativul „hoț” și variantele sale onomastice* în revista *Limba Română* (nr. 10, anul XVI, p. 56-64), menționând faptul că „pentru conceptul avut în vedere, limba română, în aspect diacronic, cunoaște mai multe lexeme – *fur* (< lat. *fur*), *lotru* (< v. sl.), astăzi ambele arhaisme, *tâlhar* (< ung. *tolvaj*) etc., precum și *hoț*, a cărui proveniență nu a fost încă determinată”, afirmație care arată unicitatea conceptului: hoțul rămâne hoț, indiferent de planul expresiei. În ceea ce se referă la proveniențe nedeterminată a cuvântului, lingvistul preia interpretarea din *Limba și literatura moldovenească*, (Chișinău, 1966, nr. 1, p. 67), în care „ca etimon pentru *hoț* a fost propus mediobg. târziu **xocъ*, cu aproximativ același sens, legat, sub raportul provenienței, de formele slavone atestate...”, iar „privitor la planul expresiei, notăm că mediobg. **xocъ*, admis drept prototip pentru rom. *hoț*, ar fi un descendent al unui termen v. sl., identic ca semnificație, neatestat însă nici el în izvoarele scrise. Pe de altă parte, existența în slava veche a unui atare lexem ar fi confirmată de mai multe dovezi: de forma (cu grupul nazal *on*) din *Lexicon*-ul lui Suidas (sec. X)

χορμά (honsa) care înseamnă „hoți”, de derivatul *χωρσάριοι* cu sensul de „soldați trimiși să prindă limbă, cercetași” atestat la Cecaumenus (sec. XI)...” (*ibidem*) etc.

Folosim acest citat din articolul respectiv pentru a demonstra capacitățile intelectuale de excepție ale savantului și o profundă cunoaștere și înțelegere a „firii” limbii române. Studiul etimologic impresionează și dezarmează prin minuțiozitate, rezervă și îndrăzneală, exactitate și permanentă gândire, analiză, sinteză etc., apropiindu-se și, totodată, depărtându-se de orizonturile științei.

Articolul *Hidronime traco-dacice* având *conexiuni etimologice baltice* (revista *Limba Română*, nr. 7-9, anul XVI, 2006), semnat de Nicolae Raevschi, abordează proveniența unor denumiri de ape din arealul geografic românesc. E vorba despre termenii *Bârlad, Bârsa, Bolvașnița, Botna, Buda, Colbasna, Covasna, Drislive / Drăslivița, Miletin, Strahotin, Zeletin, Molda / Moldua / Moldova, Molnița, Ringa / Ringač, Rusaia, Stavnic, Șacovăț / Sacovăț / Țacovăț, Țuțora, Ușița, Vilia*.

Savantul menționează: „După cum arată cercetările, cuvintele acestea au o vechime de aproximativ patru milenii. Ele au luat naștere în limba tracilor care sunt strămoșii noștri preromani mai îndepărtați. În acea vreme traca era foarte apropiată genetic de idiomul protobalticilor. Și întrucât descendentele limbii protobalticilor – v. prusiana, lituaniana, letona – își mențin existența până în epoca istorică, iar ultimele două – până astăzi, pe baza unor elemente

din structura lor putem judeca despre anumite aspecte ale graiului trac, în cazul dat – despre hidronimele enumerate mai sus”.

Lingvistul pune în discuție etimologii controversate, argumentându-și opinia deschis, militând pentru un adevăr științific incontestabil, manifestând dedicație și măiestrie profesională.

– Și... s-i-i-i să nu spui la nimeni, este vorba regretatului savant spusă în șoaptă, devenită ulterior banc.

Acest „să nu spui la nimeni” avea să însemne o soartă de lingvist basarabean, pusă sub sechestru... Să nu știe nimeni ce a scris, să nu știe nimeni cum a lucrat, să nu știe nimeni că a existat...

Mulți au gustat din „pâinea de știință” oferită de Nicolae Raevschi. Mulți îi datorează titluri științifice, monografii, culegeri, dicționare etc.

A restabili numele regretatului Nicolae Raevschi înseamnă a-l face „comod” (*post mortem*) în lista de personalități notorii basarabene, pentru că *Ars longa, vita brevis est* și știința, în calitate de artă a gândirii, cere a fi veritabilă și „comodă”.

Scrierile lui Nicolae Raevschi sunt repere ontologice pentru noi, cercetătorii de la Institutul de Filologie Română „B. P.-Hasdeu”, iar destinul Nicolae Raevschi este un cod deontologic pentru noi, oamenii, care ne învață ce e bine să faci în știință și ce este mai puțin... bine.